

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tése és hirdetési díjak küldendők. ::

Mit köszönhetünk a keresztyén- ségnek?

— Jánosi Zoltántól. —

... Helyesen mondja Péter apostol: „Nin-
esen senkiben másban idvesség, mert nem is
adatott emberek között, az ég alatt más név,
mely által kell nekünk megtartatnunk”. Mint
az egész világ, úgy a *mi édes hazánk is az Úr
Jézus Krisztusnak köszönheti a maga idvességét.*

A magyar nép a maga különböző nemzeti-
ségű szövetségeseivel a Krisztus utáni 9-ik szá-
zad utolsó évtizedében jelent meg mostani hazá-
jának határain azzal a szándékkal, hogy itt
állandóan megtelepül. Abban az időben sok-
szor előfordult, hogy valamelyik nemzet, mivel
a megélhetés szüksége, a szomszéd népek nyo-
mása, vagy a kaland- és hódítási vágy sarkalta,
egyszer csak felkerekedett és neki indult a
világnak új hazát keresni. A gyöngébb népeket
vagy leigázta, vagy elűzte és az alkalmasnak
talált földet a fegyver hatalmával magáévá
tette. Olyan általános szokás volt ez abban az
időben, hogy az egész kort a „népvándorlás
korának” nevezik s történetírók (4–10. szá-
zad). A németek a magyarságnak a legrégebb
és legkitartóbb ellenségei, úgy emlegetnek ben-
nünket, mint akik Európába betolakodtunk,
pedig a magyar honfoglalás előtt négyszáz
esztendővel a német néptörzsek éppen így tola-
kodtak be a nyugat római birodalomba, melyet
Krisztus után 376-ban meg is döntöttek. Sőt a
történet-tudomány szerint Európa legtöbb népe
Ázsiából vándorolt be az őskorban a Kaukázus-
hegység keleti végén, a Káspi-tenger partján,
a Derbent nevű erősség mellett ma is meglevő

ú. n. Vaskapun át. Ilyen formán, ha mi betola-
kodók vagyunk, ők is betolakodók. Ha minket
Ázsiába küldözgetnek vissza: jöjjenek ők is
velünk. A magyar nép tehát az akkori szokás
szerint foglalta el mostani hazáját, még pedig
hosszú, véres honfoglalási harcok után. A vitéz,
harcias nép ezután is gyakran villogtatta fegy-
vereit a szomszéd népek ellen, több, mint fél-
századon át, váltakozó szerencsével. Igen ter-
mészetesen, a háborgatott népek is magukhoz
tértek az első meglepetésből, fegyvert ragadtak
és bizony több ízben érzékeny csapást mértek
a dúló magyarokra... Ilyen csapások után
jött a nemzet józanabb része arra a gondolatra,
hogy a rabló hadjáratokkal, a külföldi kaland-
ozásokkal jó lesz felhagyni és tanácsos lesz
a kardok helyett a békés munka eszközeit
ragadni meg (és oda hagyni a régi vallást, a
pogányságot).

Ez történt István alatt. Az 1000-dik év
augusztus havának 15-ik napja az az örök
emlékü nap, melyen a magyar nemzet földi
és túlvilági sorsa egy óriásit fordult: a pusztulás
és kárhozat útjáról a megmaradás és a
mennyország útjára lépett.

*

A keresztyén vallás felvétele biztosította
nemzetünk *politikai létét*. A magyarnak Euró-
pában hatalmas rokonai nincsenek. Mint a
szabadságharc hősi dalnoka zengi:

„Köröskörül sötét felhő az égen,
Egy magányos csillag ragyog közepén.
Az a csillag ott a magyar nép képe,
Kit idegen népek vettek középre.”

(Petőfi.)

Egyrészt a németek és az angolok, más-
részt a franciák, olaszok és spanyolok, har-
madik részről a szlávok: ú. m. az oroszok,

¹ E beszédet itt a helyszüke miatt némi kihagyá-
sokkal a nagy egyházi író és szónok legújabb kötetéből
közöljük. Jánosi: Papi dolgozatok VI-ik kötet Hegedüs és
Sándor ára 6 korona.

lengyelek, morvók, csehek, illyrek, szerbek egy-egy őriási népesaladót tesznek. A magyarnak pedig csupán egyes apró, jelentéktelen és ma orosz fennhatósága alatt álló népecskék a rokonai. Távoli rokonunk a török is, ám ennek a honfoglalás idejében Európa földjén hirtelen sem volt. Egyedül állott akkor a magyar. És maga sem volt valami nagy nemzet...

A békeség vágyának allandósítása mellett a keresztyén vallásra térésnek az a politikai haszna is volt, hogy a vérben rokontalan magyar nemzetet lélekben rokonokká tette az európai nemzeteknek. Így lett a magyar Európa ellenségéből Európa barátjává. És ez a barátság a későbbi török háborúkban, midőn a magyar a keresztyénség egyik legnagyobb hőse, Hunyadi János ajándékozta a világnak és öntestével védelmezte Európát: a próbatűzet is győzelmesen kiállotta. Vértrokonunk volt a török és lelki rokonainkat mi védelmeztük ellene.

De a keresztyén vallásra térés a magyart annyiban is tagjává tette az európai népek családjának, hogy előbbre vitte a *művelődésben*. Nem régiben a németek nagyészű császára, midőn királyunk vendége volt hazánk fővárosában, Budapesten, egy szép pohárköszöntőben, amely az ő lelkes szívéből fakadt, nemcsak királyiönti hűségünket és hősiességünket dicsérette meg, hanem a művelődés iránti érzékünket és az abban tett nagy haladásunkat is. Ennek a császárnak lehetnek, vannak is hibái, még pedig a túlerős fajszeretetből származó hibái, de annyi bizonyos, hogy nagy esze van és szokattanul, legalább császároknál szokattanul mélyre látó szeme. A magyar fajban csakugyan erős érzék van és volt már az ősidőkben is a művelődés iránt...

Az az igazság, hogy a honfoglaló magyarok a műveltség dolgában akkor, amidőn a népek is, de a papok is tudatlanok voltak és csak a szerzetesek ápollták a zárdák esőndes magányában a tudományt és művelődést, egyáltalában nem állottak az európai népek nagy tömegének mögöttele. Kitűnően értettek a bőr feldolgozásához, a varga- és szijgyártó mesteriséghez, lovaikat pompás nyergekkel, sallangos, szironyos szerszámokkal ékesítették, hatalmas fegyvereiket maguk verték ki vashól, jeles acanyműveseik is voltak: hogy a tisztaságot is kedvelték, az abból látszik, hogy olyan tőbori fürdők voltak, amelyeket a Biborbanszületett Konstantin keletrómai (byzánai) császár is utánzásra méltóknak mond; szerették a dalt és a zenét is; e tekintetben pedig éppen

egyik legnagyobb német költőnek (Schiller) a szavait hozhatjuk fel a német történetírók együgyű, vagy rosszakaratú ferdítése ellen:

„Új le bátran ott, ahol zeng az ének,
Dala nincs a rossz ember szívének.”

De bár a honfoglaló magyarok nem voltak műveletlen vadak és erős volt bennük a művelődésirónti fogékonyság: mégis a keresztyén vallás erősítette, táplálta, fejlesztette tovább ezt a fogékonyságot és vezette a magyar nemzetet az igazi polgárisodás útjára. A keresztyén egyház nemcsak valláshirdető és erkölestánító volt hazánkban, hanem a művelődés terjesztője is. A képtalani és zárdai iskolákban a szerzetesek tanították a magyarokat tudományra, sőt iparra is. Krisztus a világ világossága minden tekintetben. És ma is azok a nemzetek a művelődés faklyavívői, amelyek a keresztyén vallás hívei. Az igaz, hogy az alávaló, lelkelen gyarmatpolitika tengerentúli kalandjaiban gyújtogató faklyákat is hordoznak: ebben azonban nem Krisztus a hibás. Ő azt mondta: menjetek el és tanítsatok minden népeket! Azt pedig, hogy menjetek el és pusztítsatok minden népeket, nem az Úr mondja, hanem az ördög, akinek régi szokása, hogy a borba mérget, a búzába konkolyt kever.

A keresztyénség legnagyobb áldása végre a *hit és erköles megújítására volt*. Legnagyobb áldásnak mondom ezt, mivel a nemzeteknek éppen úgy, mint az egyeseknek, jobb a Krisztus lelkével korán meghalniok, mint a Judás lelkével sokáig élniök. A Krisztus halála örök élet. A Judás élete örök halál...

*

Imé ezekben áll az az idvesség, melynek a magyar nemzet a Krisztus nevében osztályosa lett. Az Úrnak köszönhetjük a hit és erköles tisztaságát, nemzetünk művelődését és fentmaradását. Néki köszönhetjük égi és földi hazánkat. Az ő evangélioma később is őriző angyala volt nemzetünknek. A mohácsi vész után az volt a kesergő haza vígasztalója, szabadságának védelmezője a reformáció híveinek lelke és kardja által. Egy római kath. történetíró mondja: „Ha látjuk, hogy ez a hitvallás (a reformáció) éppen akkor keletkezett, mikor a magyar nemzetre a legnagyobb csapás már ki volt mondva: ha tudjuk azon *roppant szolgálátokat*, melyeket e vallás hívei a magyar nemzetiségnek tettek: hajlandók leszünk mi is, kik nem tartozunk e hívek közé, ama két

esemény (t. i. a mohácsi vész és a reformáció) találkozásában a Gondviselés művét látni". (Szalay L.) Bocskay István, Bethlen Gábor, I. Rákóczi György és az 1859. évi császári nyílt parancs ellen küzdő tábor kálvinista egyházi férfiak nemcsak a vallás szabadságát védelmezték, hanem a haza szabadságát is. Nincs olyan nemzet, amelynek történelme a magyar nemzet történelménél hangosabban hirdetné, hogy Krisztusban van egyedül a földi és az égi üdvösség. Ha másoknak bűn a Krisztust eszerben hagyniok: nekünk százszoros bűn, cudar hálátlanság és hazaárulás. Krisztus által vagyunk és élünk. Krisztus nélkül elveszünk örökre. A hagyomány szerint N. Konstantin császár előtt, midőn egy döntő ütközetre készült (Maxentius ellen 312. Kr. u.), az égbolton egy ragyogó kereszt tűnt fel és rajta ez az írás tündöklött: „E jelben győzz!” Midőn edes hazánk fentmaradásáért küzdelemre szállunk az élettel, az ellenséges hatalmakkal: óh, nézzetek hazánk múltjának egére! Ime: ott ragyog a diadalmas kereszt. E jelben győzz, Magyar, a Krisztus nevében: hogyha győzni akarsz. Testvéreim, Magyarok, ha van még szívetekben a hazaszeretetnek csak egy parányi szikrája: legyetek hívei a Krisztus evangéliomának igaz hitben, szeretetben, békeségben, igazságban, mocsoktalan becsületben. Ámen.

Nyugat felé.

A délvidékről azt írják, hogy az elmúlt két hónap alatt több külföldre szóló útlevelet adtak ki, mint az egész múlt esztendőben. Kézdődik hát újra a nagy népvándorlás Kréta, azaz Amerika felé. Pedig az Egyesült-államokban már többen vannak honfitársaink, mint akik Árpáddal ezer év előtt ide kijöttek és a hármashegy és a négy folyam vidékén új hazát foglaltak.

Délamerikában, — ahová a jézsuiták küldik véreinket, — ott is mindinkább nő az elbűjosott, törbeesalt szegény magyarok száma, legalább a konzuloknál emelt panaszokból erre kell következtetnünk. Kanadában többen vannak csak mi közülünk, reformátusok közül 40,000-nél A Német birodalom felé is jól ismerik híveink az utat s még a Szamosmenti Krassóból is állandóan eljárnak oda. Nyugat felé tart a bús magyarok állandó népvándorlása, ahová terményeinket kivisszük s ahová ezekért a terményekért a mi dolgos fiaink is kimennek. És ha itt az ó-hazában nem tudnak megélni, jól teszik, hogy kimennek. Csak az a hiba, hogy mi nem igen gondolunk azután velők.

Van ugyan 40—50 menekült lelkészünk odakint az Egyesült-államokban, de ezek felét is más egyházak fizetik. Kanadában pedig még így sem képesek magyar református paphoz jutni.

Dr. Kovács István, Szatmár egyik papja a konvent figyelmét hívja fel erre a körülményre. Szavait azonban bátran intézhetné mind az öt kerülethez és az összes tiszteletes atyafiakhoz, akik idehaza egymással és az idősebb lelkészekkel minden megüresedő eklézsia felett kemény harcot vívnak. Miért is nem emelik szemüket a magaslatok felé, hol számukra is tisztas állás és segedelem kínálkozik! És a mi számunkra is. A mi csillagunk keleten kezdte meg útját s a mi sorsunk keletről nyugatra vezérelt minket. Keleten ringott bölcsőnk, de itt nyugaton szereztek őseink állandó hazát. Keletiek vagyunk többé-kevésbé ma is, de amiben megtámaszkodhatunk, az csak a nyugat. Ettől vették által őseink a keresztyénséget, innét kaptuk a reformációt, a politikai egyenlőség és újabb fejlődés eszméit: és ide nyúlunk vissza ma is szellemi és anyagi civilizációnk szárai.

Kelet nekünk mindig ellenségünk volt s erre az oldalra nekünk folyvást védekezni kellett s ma is onnét fenyeget minden veszedelem. Nyugatot mi támadtuk előbb, hogy aztán védelmezői legyünk, hogy később nála mi is védelmet találjunk.

Bethlen ott keresett egyházunknak szövetségét. Kossuth ott szerzett az elnyomott nemzetnek barátokat és kivándorlóink ott kapnak ma is munkát és munkabért.

Kelet álmodozó, fanatikus, tételen és koldus. Nyugaton gazdagabb a kenyér, nagyobb a tudás, hatalmasabb a műveltség és tisztább a vallás-erkölcsi élet.

Anélkül tehát, hogy önállóságunkból valami feladnánk, hogy eredetiségünkben, nemzeti vonásainkból kivetkőznénk, sőt épen ezek erősítése és fejlesztése érdekében, nekünk több gondot kellene fordítani arra, hogy a művelt külföldet felkeressük, hogy a külföld és a külföldi hitsorsosaink rokonszenvét megszerezzük, hogy a nyugati műveltség áldásait magunkévá tegyük.

Ez úton értek el eddig a japánok olyan óriási eredményeket, ez útra léptek a kínaiak és még a törökök is. A Kisoroszok közül több, mint ezer tanul külföldön s a mi ifjaink közül csak alig egy pár száz látogatja az európai nagy egyetemet s azok között is alig 10—20 a református magyar lelkész ember.

Debrecenből 4, a többi kerületekből sem több. Van ezenkívül 2 konventi ösztöndíjasunk és azok a kedvezményezett helyek, amiket külföldi egyetemek és alapítók jóindulatából kapunk. Mindezek nem elégségesek arra, hogy hazánk, református egyházunk, a külföld és hitrokonaink között valami nagyobb arányú szellemi vegyfolyamat létesüljön.

A külföld, noha sok önzetlen, jóakarattal barátaink vannak ott, a dolog természete szerint keveset tudhat meg rólunk; azok, akik tőlünk a külföldön megfordulnak, noha a legnagyobb jóakarattal vannak ellelve, még kevesebbet képesek a külföld felől megértetni velünk. Egyrészt kevesen is vannak, magok is keveset vehettek s így nekünk is keveset adhatnak: s aztán amit adnak, azt is nagyon nyersen adhatják. Vezető helyekre nem igen juthatnak el, mert az ő lelküktől a többség lelke még nagyon idegen. De ha még vezető szerepet nyernének is, akkor is keveset tehetnének, mert a külföld és mi közöttünk, nyugat és kelet között nagy közbenetés vagyis a külföldről

hozott vékonyka behatások elvesznek a magyar homokon, megtörnek a magyar mozdulatlanságon.

Mi még ott tartunk, hogy értelmes írni és olvasni tudó hiveink is, akiket századok óta nevelünk, — mint a megrémült birkanyáj, — vakon mennek a tűzveszedelembé, mint a szegény ököritóiak, vagy vakon várják magukra az árvizet, mint a szegény panyolaiak és a többiek.

Nekünk, ha változást akarunk, jóformán minden lelkészünket oda kint kellene neveltetnünk vagy legalább is számokra a művelt külföldön való tartózkodást lehetővé tennünk.

Igy megtanulhatnák a nyelvet, megismerhetnék a külföldi intézményeket s részt vehetnének abban a gyakorlati, egyházat és társadalmat építő munkában, ami oda kint folyik.

Erre szolgálhatna nekünk a többek között Amerikával való élő összeköttetésünk. Sok ott az egyházi elhagyott szegény református magyar. Sok az aratni való, de kevés az arató. Akár minden segédlelkészünk tölthetne ott egy pár évet. Fizetést is kaphatna, más világot is láthatna, hasznos, Istennek tetsző munkát is végezhetne.

Kötelezni kell hát őket arra, hogy 2—3 évet külföldön is szolgáljanak.

Első osztályú városi egyházakban másként nem is szabad volna megválasztani őket.

Hogy pedig az Egyesült-államok is nyitva állhassanak előttük, s az ottani magyarság közt dülő testvérharc meg ne mérgezze a lelküket, meg kelle ott szüntetni a csatlakozott és nem csatlakozott egyházak közötti viszálykodást. Azon feltétel alatt, hogy a lelkész és tanítói állomásokra való jelölés joga és a fegyelmi hatóság a mi kezünkben marad, meg kell adni a nyugdíj jogosultságot minden magyar református lelkésznek és egyenlő elbánás alá kell venni mind a csatlakozott, mind a nem csatlakozottakat, a múltra pedig a feledés fátyolát borítani. Az egyházmegyére, kerületre, konventre nézve itt bent az óházában mindegy, hogy ki tartja fent az egyházat, a nép, alapítvány vagy pátrónusok-e? Legyen mindegy oda kint is s amennyiben a mi gyakorlatunk szerint az, aki fizet, jogot is nyer, nyerjenek a magyar egyházakat segítő testvéregyházak tőlünk tisztességét.

Hogy pedig a tulajdonképeni nyugaton Európában is tűzhelyünk legyen, mint a reformáció első századaiban őseink tették, nekünk is magyar burzák, magyar házakat kell fentartanunk minden nevezetesebb külföldi városban, első sorban pedig Genfben, Londonban és Párisban.

S ezekkel együtt és ezekkel egyidejűleg pedig szeretetünkkel, becsülésünkkel kell körülvenni külföldi jóakaróinkat és barátainkat.

Meg kell becsülni őket s ez meg is történik; de méltókká kell lennünk az ő becsülésökre is s ezzel még mindig adósok vagyunk.

Még mindig csak olyan formalizmus a mi protestantizmusunk.

Még mindig nagyon elmaradottak, nagyon fatálisták és szegények vagyunk; még mindig erős nálunk a kelet s íme ezért kell hát törekednünk a külföld, a nyugat felé.

Dr. Ferenczy Gyula.

Idegenben.

*Én édes szép hazám,
Szép Magyarországom,
Mosolygó képedet
Vajjon mikor látom?
Úgy elemlegettek
Ill az idegenbe'
Minden gondolatnál
Köny szökik szemembe.*

*Ill még a virág sem
Olyan, mint minálunk.
Pacsirta szólásra
Ill hiába várunk.
Ill csicseryő jecske
Nem száll az ereszre,
Háztelönkre gólya
Vigan kelepelve.*

*Szomorú napszámban
Tépjük a testünket,
Könnyeinikkel sózzuk
Fölhányt kenyerünket.
Hazajár a lelkünk,
Mint a bús kísértet...
Mindennap meghalunk
Szülőházánk, érted.*

Baja Mihály.

Wallingford, Conn. U. S. Amerika.

Történeti feljegyzések Claparède Sándorról.

A magas műveltség és képzettség ismertető jele az oly jellem, minő a genfi presbyter: Claparède Sándor, régi család ivadéka, aki avúlhatatlan tetteiben mutatta meg, hogy lángoló svájci hazafi és egyúttal jó magyar, aki világnyelv birtokában bár, megtanulta a magyar nyelvet s közvetítőképen úgy ismertette meg a magyar nemzetet és református-ságot a francia irodalomban, mint senki más a 20-ik század elején. Az ő művei, cikkei, előadásai nyomán domborult ki — nagy elméjű társakat is nyervén maga mellé — Kálvin 4 százados ünnepsége előtt, alatt és után a magyarság a művelt külföld előtt. Régen készült ő szép küldetésére, mikor még a Kálvin évfordulója egy-két gondolkodó elméjében mozdult meg.

Maga írja Claparède úr (alulirothoz 1911 jún. 4.) levelében: „A jövő tavasszal 20 éve lesz, hogy nőm és én megismerkedtünk önnel Debrecenben; a hódmezővásárhelyi érdemes lelkipásztor, Miklovitz Bálint ajánlott minket önhöz. E találkozás még mindig, minden részletében kedvesen él emlékezetünkben. Miklovitz volt az első magyar református lelkész, kit életemben először ismertem meg; az ő barátja, Csécsi Miklós volt a második; és ön volt az első professor magyar főiskolából, kivel ismeretségbe jutottam. Engem akkor Debrecenbe kísért barátom, Bertrand Alfréd, ki azóta kutató lett Afrikában és nagy támogatója Zambeziben a francia protestáns missióknak.

róla sokszor írnak a lapok. Ezen és egyéb emlékeim 1891-ik évre mennek vissza : akkor láttam először Magyarországot és tanultam megszeretni azt. E 20 év alatt mindnyájan sok örömet és bánatot éreztünk, de egyszersmind jobban megtanultunk Isten szeme előtt élni és az Ő országáért dolgozni... stb.

Miután hazánk tudományos köreiből is elhatott és ismeretessé lett igen tisztelt Claparède úr neve ; miután kívánták is életének azon mozzanatát, mely őt velünk összehozta : ez az oka, hogy nyilvánosság elé adom levelének idézett részét, mint önéletrajzi vonást.

Ha a magyar koronához tartozó nemzetiségi embereink úgy tudnának lelkesedni a magyar állam iránt és nyelvét kezelni : mint e mi külföldi barátunk... boldogabb lenne a magyar, de ők is, — azért megtarthatnák saját nyelvüket, megaranyoznák a testvéri, a baráti szeretet zománcával.

Claparède úr művelt hitvese magyar hölgy, most is itt él egyik rokona Aradon, hol látogatóban is voltak pár év előtt ; ő ajándékozta — jóval a Kálvin-ünnepélyek előtt — Borgeaud Károly genfi egyetemi tanár nagy művét : „A genfi egyetem történetét” (képekkel) a debreceni főiskola anyakönyvtárának. Ez ajándék leírása olvasható a „Debreceni Protestáns Lap” 1901. évi 7-ik számában. E ritka jeles tulajdonságú nőnek is nagyrésze van a genfi nagy ünnepségek létesítése, előkészítése műveleteiben ; ő az ihlető lélek (inspiratrix) megtestesülése.

A Presbyteri Világ-Szövetség gyűlésére eljött Claparède úr is barátjával, a genfi egyetem egyháztörténeti tanárával, Choisy úrral, Debrecenben is időzött. Budapesten adta át nekem a Genfből magával hozott régi latin kéziratot, nézzem át s jelentek tartalmáról. E kézirat a magyar református egyház korrajza (Brevis Ecclesiae... delineatio) Mária Terézia korában. Írta ezt Tormási János akkor genfi hallgató, később dunamelléki főjegyző és superintendens, aki Debrecenben tanult volt s onnan ment akadémiákra ; pótlékát — a türelmi rendelet hatását — pedig Fodor Gerzson, ki szinte debreceni deák volt, itt főiskolai szénior (1789), köztanítója Csokonai Mihálynak. A genfi akadémiában kapta (1792) Nagykőrösre a meghívást tanári állomásra ; fogságot is szenvedett a Martinovics-pör alatt, honnan 1795 május 8. szabadult.

A kézirat és szerzőik felől tett jelzésemre adott válaszában érdekes adatot nyújtott : dédapja, Claparède Dávid genfi lelkész (1751-től), majd theologiai tanár (1763-tól) iratai között találta e kéziratokat és dédapja arcképét is ; a két akadémikus adta át dédapjának e történeti tárgyú kéziratokat, kérésére írhatták le a mi irántunk érdeklődő genfieknek a magyar vallási állapotokat. Nagy örömet okozott a debreceni két volt deák száz év előtt ott forgolódása, kétszeresen becses az előtte. Ugyancsak megtalálta a mi Claparèdeünk egy fogalmazványt dédapja kezével írva, kérvén a genfi kormánytól a genfi magyar deákok részére rendes segílyt, a genfi forradalom (1793) megakadályozta az eredményt.

Mily sok ily lappangó adatok lehetők még Genfben, a mi múltunkra fényvetők ! Ujjmutatás ez arra, hogy látogassák ifjaink a genfi és svájci protestáns hitrokonainkat.

Szives volt őse *Eggházi beszédeit* egy nagyocska

kötetben nekem megküldeni, melyet a szerző halála után J. L. René Claparède adott ki előszóval ellátva ; címe : „*Sermons sur divers textes de l'Écriture Sainte*” (Genève, 1805, 8. r. 398. ll.). Van benne 16 predikáció. Maga nem akarta e beszédeit kiadni, noha lelkésztársai kérték, csak élete végén engedett sürgetéseknek. Mint predikátort : finom izlés, magasztos érzélem, beható kenetesség, főséges kifejezés, erő és eredetiség jellemzik. Nagyrabecsülték hallgatói.

Érdekes kortanulmányra vezet e beszédgyűjtemény, felmutatja a genfi szószék tárgyait a 18-ik század végén, az illuminatio hatása alatt, s a református világ lelki igényeit és táplálékát. Egyik nagy szabású beszédet, a 2-ik számút, emelem ki itt : II. Péter 1 : 5, 6, 7. alapige felett „Az evangyéliumi erények láncolata”. Először rajzolja a hitet, mely anyja és vezetője minden többi erénynek, az világosít a gyermeki korban, az ifjúságban, az érett korban, az élet alkonyán és a halál küszöbén, megörvendeztet, vigasztal, erősíti bennünk minden jóindulatunkat stb. A 3-ik részecskében a tudományról mondja többek közt : az evangéliom eltávolítja a hiábavaló kérdéseket, melyek az oktatásra nem szolgálnak ; még kevésbé kell érteni a most nagyon divatos tudományokat, a felületes gondolatok, csalo fényvetések gyűjteményét ; az által, hogy mindent akarunk tanulni, kitésszük magunkat annak, hogy szabatosan semmit se tudjunk ; az ember sokat és sok rosszat olvas, a rossz olvasmányok megromítják a jónak hatását. Történelem kezdet nélkül, okoskodás összefüggés és elvek nélkül, kockázatos tények és vakmérő döntések, melyek csak az emlékezetet terhelik az ész és szív rovására : imé a hamis tudomány ! stb. A 6-ik részecskében lerajzolja a farizeusi kegyességet ; ellenben megkapólag festi az evangyéliumi kegyességet, az teszi az embert jó szülővé, hű barátta, kiváló tisztviselővé, jó és bölcs családapává stb. Az applicatióban (záradék, summázat) rajzolja az igazi keresztyén ember arcképét ; itt mondja : „minden erény testvér, egymással fognak kezét, ölelik és kölcsönösen tartják fenn egymást ; a keresztyénség minden kötelességei egészlet képeznek, mint az egymást jól tartó boltzatok, mely szilárdságát az alkotó kövek kölcsönös nyomásából kölcsönözi” stb. Imé néhány tétel az akkori felfogás és kornézet köréből. A nyelv tiszta, nemes vallásosságot lehel és élethű.

Mint kedves meglepetést említi Claparède úr, hogy a legutóbb (1911 szept.) Budapesten léte alatt meglátogatta a Tudományos Akadémia könyvtárát, megmutatták neki Péczeli József komáromi volt tudós lelkész iskolai bizonyítványát (Certificat), melyet a genfi akadémia tanárai adtak ki számára 1781-ben ; dicsérettel teljes az ; az aláíró tanárok közt ott olvasta dédapjának aláírását is. Ez a Péczeli Debrecenben tanult 1779-től fogva, ott volt köztanító, onnan ment Genfbe 1797-ben ; öt évet töltött külföldön ; kitűnő exegeta volt, hívták is Debrecenbe tanáruul Varjas János tanár halála után, a szentirat magyarázati tanárszékre, európai nyelvek értője s a magyar irodalom gazdagítója volt, kivált Voltaire „Henriása” és Young „Éjszakái” művek magyar fordításával. Mint hittudós, Maissonnet Lajostól franciából fordította annak 5 kötetnyi művét „Az ó-testamentom históriája” címmel (1791), szinte bámulnunk kell, hogy jelenhetett az meg, olvastuk, még én is használtam 1869 —

70-ben. Ma is számot tenne egy ily theologiai munka megjelenése, melyet nem társulat ad ki... mutatja ez és sok rokon példa, hogy azon időben még szerettek vallásos könyveket olvasni.

Visszatérve a dicsérő bizonyítványra, valóban megható és megkapó, hogy 130 év múlva szemléli egy francia hittudós az ő dédapjának kezvonásait egy magyar tudósról. Imé, Meliustól, Bézától kezdve a Claparède-ig századokon át füződő értelmi láncolat a műveltség országában!

Arra is van példa, hogy magyar lelkész francia leányt vett nőül. Eröss József páltai lelkésznek egy évben négy fia tanult a debreceni kollégiumban theológiát, egyike, *Eröss Sándor* 1817-ben végezte itt be tanulását, amikor a jeles ifjút a nagy könyvbarát, gróf Teleki László (ez tett ezer forintos alapítványt a mi könyvtárunkra, „Alapítványi Törzskönyv” 380. sz.) választotta 10 éves fia nevelőjévé, de azon feltétellel, hogy az ő költségén külső akadémiákon tanulja a megjelölt tudományokat. 3 évig volt künn Göttingenben, Genfben stb. Nevelői pályája után darányi (Somogy megye) lelkésszé lett és 1826-ban vette nőül a francia leányt Yverdonból, Viülmen Mariát. A nép között „genfi leány”-ul emlegették. Lehet, ott láthatta meg először. Szokatlan tünemény lehetett, hogy a magyar papné nem tudott magyarul, de hát azután belejött. Egy másik családból, Németh Ferencnek szinte 4 gyermeke tanult Debrecenben, ezek egyike, János nemeske-kistamási lelkészné lett, és elvette nőül Eröss Sándor leányát, Lujzát, ennek egyik dédunokája most Debrecenben tanul. Az ilyen történet érdekelheti francia hitrokonainkat is.

Végül felemlitem, hogy Claparède úrnak legértékesebb hatású munkája marad a Kálvin jubileuma alkalmával írt „L'Église Reformée Hongroise” (Genève, 1909. 8. r. 69. l.) egyházi törzskönyvünk ismertetésével s az öt egyházkerületnek térképben felmutatásával, egy kis hivatalos magyar-francia szótárral. Közli egyházi és világi főtisztviselőink nevét is. Egyetlen forráskönyve marad ez a mi egyházunk szervezetének és alkotmányának, jelen állásának a külföldi tudósok számára. Mi is hálásak lehetünk a szerző iránt, mert a külföldi történetírók is, ez alapos műből, mint tükörből láthatják, milyenné fejlett, saját nemzeti geniuszából merítvén az alkotó elemeket, négy század rétegein át a magyarországi református egyház. Claparède ezen műve századokkal dacolandó s halhatlan marad a tudományos szakirodalom kincsesházában! Szerző áldásos élete legyen hosszan folyó, örködvén az isteni gondviselés feletté! A kollégium Gazdasági Tanácsa hálás dolgot tett, mikor e derék férfiúnak tiszteletpéldányul megküldetni rendelte a mi főiskolánk „Alapítványi Törzskönyv”-ét. Rousseau St. Hilaire, a világtörténet tanára a Collège de Franceban (1866), egyúttal a párisi református egyház egyik presbytere ajkairól maradt lelkemben fel: a tudomány maga óriási kincs; de vallásossággal kapcsolva, főbbszörösen értékesebb; hozzá adva a jellemet, felülmúlhatlan nagyvá teszi az embert. E 3 kellék a tökély összhangja. E hármas lelki fegyverzet díszíti a mi szeretett genfi barátunkat is.

Debrecenben, 1912 március 1.

Dr. Balogh Ferenc.

Népiskoláink anyagi terhe.

III.

Egy nemzet, társadalom, intézmény, mely a maga existenciális életterületén alkotmányosan rendezkedik be, bizonyára nem a *formáért*, hanem ezen formában megnyilatkozó életjelenségekért, rendelkezési jogokért, azon szabadságért, mely önsorsa felett való szabad intézkedésekben nyilvánul, cselekeszi ezt, ahol szilárd elvi álláspont: rólunk, nélkülünk, senki sem rendelkezhetik.

És már ezért állapítam meg múltkori cikkem végén, hogyha — még meglévő és visszaállítható — iskolakormányzati jogainkat érvényre emelni képesek vagyunk; nagy reménységgel várhatjuk népiskoláink továbbra való, életképes fentmaradását; mert rendelkezési jogaink gyakorlatban is alkalmaztatván, egy szabad és fejlődésképes intézmény önértékes erejét teszik láthatóvá a mi népiskoláink közhasznú munkálkodásában.

A papiros alkotmány, csenevész élettel biztos halál; míg a jogokban élő és gyakorlatban érvényesülő valódi alkotmány: fennmaradó és konzeráló erő, mely a holtakat is életrekölti.

Azonban az alkotmányos életnek nemcsak eszmékben, jogokban és megfelelő rendelkezésekben kell bővölködni; hanem ehhez szükséges bölcsesség, igazság és méltányosság, mindenek felett pedig külső, anyagi erő, a pénz, a vagyon hatalma, életfentartó bő forrása.

A funkcionáló alkotmányos szervek ennek támogatása nélkül meg nem maradhatnak, építő haszonnal nem tölthetik be hivatásukat.

Óhajtanám biztos tételekkel kimutatni a ránk nehezedő népiskolai teher nagyságát; de egyetemes egyházunk évi szükségleteiről statisztikai adatok nem állván rendelkezésemre: csak általánosságban, felvett számokkal próbálom bizonyos áttekintést megkísérelni.

Felveszek 2000 iskolaépületet 3000 tanteremmel s ugyanennyi tanerővel, teher megállapításként összehozva itt bizonyos körzetben az építkezés, évenként való fenntartás- és beruházás-igényeltet, amikor körülbelül az alábbi kép tárul fel előttünk:

I. Évenként állandó teher.

a) Háromezer tanító (1000 kor. alapfizetéssel) 2000-et fél államselylyel, tehát a) 500 kor. számítva fizetés	1.000,000 kor.
b) Ezer tanító 1000 K fizetéssel	1.000,000 „
c) Fenntartás, beruházás 3000 teremnél à 100 kor.	300,000 „
Összes állandó teher	2.300,000 kor.

II. Építkezési szükséglet.

a) Kétezer épület fele, tehát ezer épület újjá építése, vagy nagymérvű átalakítása tíz év alatt a (10.000,000 kor = tízmillió kor).

b) Ebből évi teher 10 éven át. 1.000,000 kor.

Tehát tíz éven át állandó évi terhünk következő lesz:

1. Tanító fizetésekben	2.000,000 kor.
2. Fenntartási költségek	300,000 „
3. Építkezési költség	1.000,000 „
Évi összes teher	3.300,000 kor.

Ez a hárommillióháromszázezer korona 5% kikamatozással 66 millió alaptőkének felel meg, amelyet tisztán népiskoláink fenntartási s beruházási költsége tart lekötvé minden más szükségletre való tekintet nélkül.

Megeshetik, hogy az építkezési körzetet 20 évi időre kitolva, félmillióval kevesebb leend az évi szükséglet; de ezt a többi rovatoknak — tényleg — jóval nagyobb igényei bizony pótolandják.

Már most, ennek a 66 millió korona tőkének nagyobbik része nem állván rendelkezésünkre, a hiányzó összeg 5% hozadékát a hűvek önkéntes és törvényes adózása alapján vagyunk kénytelenek előállítani.

Igy történik aztán az, hogy egyes kicsiny egyházaknak lelkes és áldozatkész hívő közönsége a felbuzdulás idején, tisztán iskolaépítés, fenntartás és tanítófizetés címén 60–70% iskola adót vesz önként vállaira.

Hát ez így lehetetlen állapot és senki sem hiszi, hogy így módon iskoláinkat fenntarthatjuk és virágzáshoz jutni segíthetjük.

Helyzetünk, anyagilag, hova-tovább még súlyosabbá válik, mert az ajtó előtt áll és zörget tanítóink fizetésének rendezése. (Óh, mióta zörget ott hiába!) Olyan kötelezettség ez az egyetemes egyház teherlapján, melyet nem *holnap*, hanem *ma* kell beváltania; hiszen tanítói megélhetésének biztosítása s ezáltal emberi méltóságuknak, tisztességes munkájuknak megbecsülése első rendű s elengedhetlen erkölcsi kötelessége is az egyháznak; annyal inkább, mert ez a rendezés elválatlan, szoros kapcsolatban van az iskolák életével. Iskoláink fentmaradásának és fejlődésének egyik döntő életfeltétele ez.

És amikor mérlegelő gondolkozásunk sorrendjén idáig jutottunk; akkor látjuk, hogy népiskoláink sorsát első sorban az anyagi erő és lehetőség minősége, mértéke dönti el, mert a számóriások kerlellellenül feltárják a valóságot és érezhetővé teszik azt a nagy pénzbeli terhet, melyet népiskoláinkért vállunkon hordozunk.

A tépelődő, aggódo kérdések önkéntelenül fel támadnak aztán lelkünkben: képesek vagyunk és leszünk-e ennek elhordozására? és ha hordozzuk is, e nagy áldozathozatal nem hat-e vissza hátrányosan egyetemes egyházi életünk fejlődésére? nem vonja-e el az újabb viláगतalakulás követelményeként ránk parancsolt és létfenntartáshoz szükséges korszerű egyházberendezésünk egyes szerveitől a követelt beruházásokat és a fenntartó anyagi támogatás lehetőségét?

Igy jutunk végre ahoz a gondolathoz, hogy a lét- vagy nemlét kérdésének egyenes eldöntése nem könnyű, de a legnehezebb feladat; mert míg egyfelől ősi hagyományunk, autonómikus berendezésünk, valamint a jelen nehéz viszonyok, a forrongásban levő társadalmi kialakulások, kapcsolat-

ban más felekezetek iskolapolitikájával, erősen sürgetnek és arra kényszerítenek bennünket, hogy népiskoláinkat őrizzük meg, építsük és fejlesszük tovább; addig másfelől szűkös anyagi viszonyaink, az óriási áldozat, a folytonosan lekötött és igénybe vett pénzbeli erő, melyet más, tisztán egyházi intézményünk szerveinek életfeltételétől vonunk el; a legnagyobb aggodalom terhével nyomják lelkünket s nem engedik, hogy számító agyunk intő szavának elnyomásával, a súlyos helyzet komoly mérlegelése nélkül, csak úgy könnyedén kimondjuk: népiskoláink minden körülmények között fenntartandók.

Én legalább, — ezen rendkívüli anyagi áldozatokra való tekintettel, — nem tudok nyugodt lélekkel és egyenesen dönteni a lét- és nemlét kérdése felett; pedig érzem, látom, tudom, hogy ez idő szerint szó sem eshetik népiskoláink feladásáról.

Éppen azért, a teherviselésnek más módját, a teher áthárításának — törvényes alapon — más lehetőségét kell keresni.

Az tisztán áll előttünk, hogy a mostani nagy áldozatok hordozásával meg nem élhetünk, de nem is vagyunk kötelesek azt hordozni a politikai tanügy, mint állami ügy érdekében, csak arányosan magával az állammal és e téren más hasonló faktorokkal való összehasonlítás szerint hozhatunk áldozatokat.

Hiszen ma az állami költségvetésnek, — mely tisztán a népiskolákra vonatkozik, — egy hatod részét teszi a mi hasonló célra fordított költségünk, holott az ország lélekszámának alig kilenced részét közelítjük meg; harminckétezer tanerőből, alkalmazunk 3000-et, holott népesség arányában kétezeret sem kellene tartanunk.

Még a nagy és gazdag róm. kath. egyház sem fordít aránylag olyan összeget népoktatási célokra, mint mi, reformátusok, pedig milliárdnyi vagyon felett rendelkezik és csak játék neki az, ami nekünk izzasztó aggodalomba és határtalan erőfeszítésbe kerül.

Nivellálni kell azért ezt a teherviselési aránytalanságot s megkísérteni, ha vajjon nincs-e mód arra, hogy az állam akár költségvetési keretében, akár más, erre kínálkozó és természeténél fogva készen álló közvagyon bevonása által könnyítse és tegye elviselhetővé a mi iskolai terheinket.

Eljött annak ideje, hogy az 1848 XX. t.-e. rendelkezései — a mai viszonyokhoz képest — érvényre jussanak, tehát az állam jogos tulajdonát képező mindazon javak, melyek eleitől fogva nemzeti közcélok szolgálatára voltak rendelve, ismét visszakerüljenek és a nemzeti kultúra terheinek viselésénél, az egyes tényezők, iskolafenntartók nyomasztó helyzetének könnyítésében aránylagos segítő-eszközök forrásaivá váljanak.

Csak ezen segítséghez kapcsolva a maguk áldozatait, lehet szó népiskoláink terheinek elhordozásáról s e képen iskoláink megtartásáról, mert fedezeti források nélkül lehetetlen egy intézményt korszerű fejlődési kívánalmak kielégítésével fenntartani.

Népiskoláinkra szükségünk van, de ezeknek életfeltétele a szilárd alapon nyugvó anyagi megszervezés.

Sinka Lajos.

Külföldi egyházi élet.

Az *olasz modernizmus*. Sokat olvashatunk afelől, hogy a pápa erős kezekkel próbálja a római egyház határain belül a modernizmust megfékezni, de arról kevesebbet tudunk, hogy a nevezett irányzat miben nyilvánul? Luzzi Giovanni florenci waldens tanár részletesen ismerteti az olasz modernizmus jelenségeit egyik amerikai folyóiratban és cikke bennünket, protestánsokat igaz örömmel és büszke önérzettel tölt el. Luzzi szerint az olasz modernizmus Franciaországból jutott át a szomszéd latin tartományba, mint az eredetileg Németországból kiszivárgott racionális teológiai irány leszűrődött anyagja. Francia földön Loisy volt e téren a hangadó egyén, aki a pápát, Pál apostolt s Krisztust egy kalap alá foglalva intézte támadásait az evangéliumi pozitív hit ellen. Loisy után olasz földön Don Romolo Murri lépett fel, aki a pápától függő, de a pápai szellem mellőzésével megalapítható ker. demokráciában látta a krisztusi eszménykép megvalósíthatóságát. Szerinte a pápára szükség van, de a klerikalizmus, t. i. papi köntösben öltözött világi és politikai hatalom gyakorlása végképen száműzendő. Természetesen ez olyan utópiának bizonyult, mintha valaki Oroszországban akarna köztársaságot szervezni a cári hatalom érvénybe hagyásával.

Az a modernizmus, ami ellen a pápa tiltakozik, a Loisy és Murri által készített csatornán jutott ugyan el a taliánok napsugaras hazájába, de a vezérek nézetétől eltérőleg más irányt vett. Abban a nyílt levélben, amit az olasz modernista papok X. Pius pápához intéztek, a modernizmust az aláírók ekként határozzák meg: „Vallásos reformra van szükség, de ezt csakis az egész „ecclesia“ végezheti el. Tehát nem az „ecclesiola“, vagyis az a töredék, ami a pápát környezi, hanem a Krisztusban hívők egyeteme. Kívánjuk a dogmák, a hitvallások javítását; kívánjuk, hogy a keresztyénségben a lényeges elválasztassák attól, ami a papi talár érdekében később csatoltatott hozzá. Azt akarjuk, hogy a pápai tekintély a rendes korlátok között érvényesüljön a püspökök és világiak visszanyerjék régi tekintélyüket, jogaikat és szabadságukat. Nem óhajtjuk a hierarchia eltörlését, hanem a hierarchia összes fokozatait óhajtjuk akként, hogy a hivatalokat legkisebhtől a legfelsőig ne cselzővő, számító és ravasz férfiak, hanem apostoli indulattal bíró papok töltsék be. Azt óhajtjuk, hogy egyszersmindenkorra megszűnjön az a mesebeszéd, mihha a pápa az olasz kormány foglya lenne, hanem egyházmegyéről-egyházmegyére járva, győződjék meg a hitelettről, a visszaélésekről s tegye le a méltatlan papokat és püspököket. Azt óhajtjuk, hogy a coelibatus ne legyen kötelező, hanem tetszés szerint választhasson a papság közle és a nősülés között. Mert, ha a házasság a világiakra nézve sakramentum, miért lenne átok és gyalázat a papságot illetőleg? Ami az istentiszteletet illeti, a régi tisztaság és egyszerűség állíttassék vissza. A bálványozás eltörlését kívánjuk, ami gyakran nemcsak, hogy a hagyományból nem igazolható, hanem a józan kritika szerint történetileg megcáfolható. Azt akarjuk, hogy az Isten nagy szentjeit megillető tiszteltet ne foglalja el az Isten imádásának helyét. Az

istentisztelet ne legyen olyan materiális, mint amilyen ma, hanem történeljék lélekben és igazságban. Azt kívánjuk, hogy a papságnak a hívek felett gyakorolt gyámkodása szűnjék meg. A felnőtt hívő cselekedjék lelkiismerete szerint s tudja meg, hogy lelkiismerete és Istene között emberi közbenjárókra nincs szükség. Azt óhajtjuk, hogy az áhítatnak hamis formái s a beteges, érzélgős imakönyvek töröltessenek el s a keresztyénség nagy könyve, az evangéliumot tartalmazó biblia használtassék a hívek nevelésére“.

Ime, ez a modernisták hitvallása, ami a reformáció tiszta elveinek érvényesítése a római egyház kebelében. A waldens egyház, amely 1848-ig tartott üldözése dacára évszázadokon át hűséges tanúja volt a krisztusi hamisítatlan tudománynak, az a missziói munka, amit Anglia és az Egyesült-Államok prot. egyházai olasz földön végeznek s templomaik, iskoláik, jótékony-intézeteik és irodalmok által terjesztenek az Alpeseektől le Siciliáig, nem volt határelkülüli a róm. kath. egyház papságára.

Dr. Lucci leveleket idéz, amiket, olasz róm. kath. papoktól kapott. Érdekes a két következő nyilatkozat. Egy lombárdiai városban egy róm. kath. papot hallott prédikálni; a beszéd Lucci előtt ismeretes volt s benne egy francia református prédikációt ismert fel. Florenczbe történt visszatérése után levelet írt az illető plébánosnak, ki így válaszolt: „Nem csodálkozom azon, hogy prédikációból az önök hazájának levegőjét szívta magába. Őszintén bevallom, hogy a róm. kath. prédikáció minták reám semmi hatást nem gyakorolnak s a scvájci és francia prot. prédikátorok, mint Vinet, Adolphe, Monod, Babut, Coquerel, — père et fils, — Wagner és mások az én tanítóim, az én eszményképeim, az én inspirálóim, azok a factorok, amik azzá tettek, ami vagyok“.

Egy másik olasz róm. kath. pap levele így hangzik: „Óh, hogyan szeretem én a francia evangéliumi lelkipásztorokat! Én az ő szellemi gyermekek vagyok. Most épen kellemetlen dologgal vagyok elfoglalva. Két prot. nőt oktatok, akik a római egyházba akarnak jönni. Természetesen, nem utasíthatom el őket, de sajnálkozom miattok. Milyen együgyűség búcsút mondani a szent szabadságnak s felvenni a római egyház igáját, azt az igát, amit már mi is alig bírunk tovább“.

Ez az a modernizmus, amit a pápa meg akar semmisíteni. De hát „è pur si muove!“

Ujabb heresis perek. A magyarországi Zoványi s németországi Jathó esethől kijut az angolnyelvű világnak is. A winchesteri anglikán püspök az oxfordi Magdalen College dékánjától megvonta a tanítási engedélyt, mert a Krisztus szüztől való születését és feltámadását a hitvallástól eltérőleg magyarázta. Az iskola nincs egy véleményen a püspökkel s Thompson tanárt hivatalába akarja visszahelyeztetni. Az Egyesült-Államokban a californiai presbyterianus Synod 110 szavazattal 81 ellenében Day ikeológiai tanárt letette állásából, mert a Genesís, Ézsaiás és Dániel könyveiről „modern“ szeltemben tanított. Canadában Workman montreali ikeológiai tanárt csapták el, mert azt tanította, hogy a Jézus szüztől való születése, feltámadása és teljes istensége még további vizsgálat tárgya.

Workman tagadta, hogy a hitvallásokkal ellenkezőleg tanított, csak azt hangsúlyozta, hogy a hitvallásoknak kell a bibliát magyarázni, nem pedig a biblia helyett a confessiók betűihez ragaszkodni. Workman 3500 dollár kártérítési perrel támadta meg egyházát, amit a világi törvényszék segítségével meg is nyert. Ezek a heresis perek a protestantizmus határain belül azt a vélekedést erősítik meg, hogy a teológia és a tudományos vizsgálat összeférhetetlen ellenfelek. A prot. egyház hajlandó e téren Rómát utánozni s elfelejtkezik a Krisztus szavairól: „A Szentlélek minden igazságra elvezet titeket”.

Az amerikai protestantizmus nagy hátránya. A régi mese örökre igaz marad arról az apáról, aki civakodó gyermekeit halálos ágya köré gyűjtötte s a vesszőnyaláb segítségével tartott előttük hasznos prédikációt az egyetértésről. Az amerikai széttagolt protestantizmus 200 felekezetet számláló szétforgácsolódásával nem igen ideális színben tűnik fel a világ előtt. Mert, ha Krisztus nem is a külső egységben látta az egyház eszményét, de az sem lehetett intenciója, hogy hívei száz különböző, egymással rivális viszonyban levő szervezethez tartozzanak. Amerikában igen sok 5–600 lakossal bíró falu van, ahol 4–5 lelkész és templom található. A hitközségek kicsinyek, a lelkészi fizetés csekély, a különböző felekezetek között a concurrencia és lélekfogdosás igen kifejtett. „Jöjj hozzánk papnak s azonnal kiűzzük a methodistákat”, ez volt egyik passzusa azon levélnek, amit egy baptista hitközség előljárói írtak egy végzett theológusnak, akit lelkészsük gyanánt hívtak meg. (No, már csak nem ez volt az a lelkiismereti és szervezkedési szabadság, amit a „lelki egység” alatt kell érteni, amiért Krisztus imádkozott a főpapi könyörgésben?) Ennek következménye az, hogy a gyöngé fizetés miatt kevés ifjú lép a teológiára s a teológiák tudományos színvonala nem áll magas nívón, mert eredményeket kénytelenek tenni a lelkészi pályára lépők számára (sok amerikai teológián a héber tanítása el van törölve). E mellett a római egyház hatalmasan halad előre; azért volt szükség az új amerikai bibornokok kinevezésére, hogy a kardinális ornátus még löbbeket ejtsen ámulatba a gyöngé tudományú, pásztoroktól vezetett s egymással civódó protestánsok sorából. Az amerikai protestánsok ugyan elismerik szívesen, de mikor arról van szó, hogy a lényegtelenen túl tegyék magokat és egyesüljenek, elvöket szegre akasztják és megmaradnak egymás mellett és egymással szemben. Már pedig Fichte szerint nagy ott a baj, ahol a lényegest a lényegtelenen egy színvonalra helyezik. Innen származik az a botrányos helyzet, hogy 10–15-féle baptista, ugyanennyi methodista s csaknem ennyi presbyteriánus önálló felekezet van, noha mind azt vallja: „Egy a fő, az Úr Jézus Krisztus”.

Perth Amboy, N. J.

Nánássy Lajos.

Gergely Antal élete.

(Folytatás.)

Végtelen öröm és végtelen bánat van az igaz szerelemben, melynek tündérvilága, álomnak tetsző csodás igézete ekkor ragadta meg Gergely Antal lelkét. Ekkor ismerte meg az apostagi lelkész bájos

leányát, ki később csakugyan boldog hitvesévé lett, hogy most mint bánatos özveggye két szép gyermekkel zokogjon hamvai felett. De ki törődött volna akkor a halállal? Szívében a szeretet virága nyílt s körülte is minden fénytől sugárzott és így őt, az egyszerű hittanhallgatót már is egy megértő és szerető hallgatóság vette körül.

A theologia évfolyamait tiszta jeles eredménnyel végezte. Ott is feltűnt nagy hévvel előadott beszédekkel, melyeket a vecseiek oly szíves áhitattal hallgattak, de melynek hevét aligha tudták átérteni, átérezni.

Absolutorium után Hollandiába vágott, kívánsága azonban megtörött a nálunk jól ismert intrikán. Így csak a bécsi protestáns theol. fakultáson hallgathatta Böhl, Wótz, Oberlin kiváló előadásait.

Hazatérve Nagykörösön, Filó mellett káplánkodott. „Nagy tehetség, de nyakas”, szokta mondani az éles kritikájú Filó.

Igazi erejét, egész lelkét a temetési beszédeibe öntötte. Hatása oly ellenállhatlan volt, hogy midőn, Körös után Dunavecsére ment adminisztrátor lelkésznek, a vecseiek a minősítést megkövetelő törvény ellenére lelkészükké akarták választani.

Dunavece után Budán volt fél évig adminisztrátor lelkész. Ott volt már, hol diadalai legszebbjeit aratta. A budai s később a pesti templomok zsúfoltsága beszélt a varázsáról, lelke vonzó erejéről. „A Kálvin-téri templom csak húsvét és karácsonykor kicsiny, meg mikor Gergely Antal predikál”, mondta Forgács Gyula.

Esketésnél és temetésnél mellőzték a pesti rendes papokat miatta, aminek következménye lett, hogy a féltékenység elbarikádozta előle a kálvintéri templomot, hol megívta boldogult Szász Károllyal azt a legnemesebb szónoki versenyt, mely alatt a templomban nem lehetett egy helyet üresen találni.

A Rózsa-utcai imaházba küldték. Ment szívesen és az imaház kicsinynek bizonyult, ha tudta a pesti közönség, hogy Gergely predikál.

Budapesten két ellentétes irány állott egymással szemben: a Szabó Aladár, akkor theol. tanár bensősies kegyes iránya, a szív vallásossága és egy másik, a pesti papok által képviselt, magát racionálisnak nevező irány. Néhai Papp Károly azzal fogadta új káplánját, Gergely Antalt: „vigyázzon, ne tartson Szabó Aladárral”. Gergely pedig megtalálta és megtartotta azt az önálló irányt, hol a szív kegyessége az értelem megnyugvásával párosult, hol megtalálta az ösvényt a pesti reformátusok szívéhez.

1897 február 1-én foglalta el a legnehezebb pozíciót, a budapesti gyűjtőfogház lelkészi állását. A vecsei esperes nem akarta, hogy „betyárkergető” legyen, most Gergely büszkén írta haza, hogy lett „betyárpap”.

Ottani működését fenmaradt beszédvázlatai, elmélkedései tárják föl.

Ugy erre, mint általában írói munkája ismertetésére meg visszatérünk e vázlatos éleleírás után.

1900. év szeptember hó 23-án tartott közgyűlésében hívta meg a mezőtúri református egyház a Lukács Dániel örökébe. Mielőtt tizenegy év történetét összeállítanánk és Gergely Antal egyéniségét megérteni, kidomborítani megkísérelnénk, engedjétek meg itt röviden utalni azoknak érzéseire, kik ő vele átélték e 11 esztendőt.

Ama mély megdöbbenés, az a hangtalan gyász, mely körülvette a váratlanul elhunytak ravatalát, nem-e külső kerete egy évtized élettörténetének, míg benső megértése, átérzése csak akkor alakul ki majd, ha senki sem fogja pótolni az ő imádságos száját, meggyőződéstől elragadó beszédjét, közvetlen szíves modorát, emberbaráti, baráti jóságát.

Mi megpróbáljuk majd megérteni Gergely Antalt, megpróbáljuk megközelíteni lelkét, eszményeit, megpróbáljuk felállítani a hozzá méltó emléket.

De most elsöben halálát kell siratnunk, halálát, mely mindenkinek mély megdöbbenésére váratlanul halt el 43 éves korában, I. hó 11-én este 8 óra tájban.

A katasztrófa nagyságát fokozta az a körülmény, hogy legalább látszólag nem előzte meg olyan betegség, mely aggodalomra adhatott volna okot. Amennyire meg tudjuk állapítani, Komáromban hült meg erősen s gyomra erősen el volt rontva már január közepén. Fungálni a nagytemplomban nem is tudott emiatt a hülés miatt s csak a főgimnáziumi ifjúság előtt tartott két egymás után következő vasárnap ifjúsági beszédet, melyekben elméjének frissessége tündökölt. Halálát megelőző héten, mint maga mondta, alapos kurát tartott, szilárd táplálékot egyáltalán nem evett, de egyébként hangulata nem volt feltűnően nyomott, hacsak azt az elkéséredést nem számítjuk, amelyet a február 4-iki presbyteri gyűlés törvényellenes határozata keltett benne.

Roszsabbul csak február 11-én kezdte érezni magát, úgyhogy aznap ágyban maradt. Este felé azonban jobban lett s jóízűen vacsorált. S mikor már maga is, szerettei is azt gondolták, hogy túl van a betegségen, lecsapott rá váratlanul a kegyetlen halál szívvelhűdés alakjában. Sokszor mondogatta meghílt emberei előtt, hogy nem lesz hosszú életű, de ki hitte volna egy olyan erőteljes, egészségesnek látszó emberről, hogy nem hipokondriából beszél. Óh, hogy igaza volt. Óh, hogy elvesztettük, óh hogy már csak emléke a mienk. Gazdag emlék, áldott emlék!

dr. Szakács Albert.

A második diáknemzedék küszöbén.

(A magyar evangéliumi keresztyén diákszövetség 1910/11-ik évi jelentése.) A szövetség immár 4 év óta áll fenn és máris szép eredményekkel dicsekedhetik.

Ez évben ismét szaporodott a Szövetség tagjainak száma, mert a pozsonyi ev. theol. akadémián is megindult a mozgalom és megalakult a pozsonyi csoport, melyeknek száma ezzel hétre emelkedett.

A magyar ev. ker. diákszövetség főcélja leginkább a biblia-körök létesítése, hogy abban, illetve azoknak összejövetelein az ifjúság a bibliával alaposan és részletesen foglalkozzék, hogy így lélekben megerősödjön és a Jézus főséges tanításait szem előtt tartva, a nemzetnek, társadalomnak, egyháznak hasznos, munkás, halálig kitartó, hű tagjai legyenek.

E biblia-körök is örvendetesen szaporodtak egy év alatt; míg ugyanis az 1909-10-ik év végén 20 csoport 180 taggal működött, addig már az 1910-1911-ik év végén 33 csoport 300 taggal kutatta a biblia mélységes, szent titkaiat. A kiadványok száma három új művel szaporodott. A szövetség előadás-

sorozatok tartása és nyilvános gyűlések rendezése által igyekezett a diákság figyelmét felhívni és őket minél nagyobb számban tagokul megnyerni. Különös figyelmet fordít arra, hogy a protestáns középiskolák diáksága között minél szélesebb rétegben terjedjen el a diákszövetség munkájának ismertetése és hatása, hogy mikor az egyetem, vagy főiskola 1-ső évfolyamára fölkerül: ne csak ismerje, hanem tudatos lélekkel magáévá tegye a célt és Krisztussal szívében induljon el az élet küzdelmeire.

Állandó érintkezésben van a magyar diákszövetség a Világszövetséggel s a konstantinápolyi világgyűlésen négy taggal képviseltette magát, kikhez csatlakozott még az Evangéliumi Leánydiákszövetségnek 2 küldötte, külföldi nagynevű vendégek is számosan fölkeresték különösen a fővárosi csoportot. Mott János, a világszövetség titkára és Wildes R. az angol mozgalom titkára az összes magyar csoportokat meglátogatták s mindenütt hagytak egy-egy lelkesítő emléket s értékes útmutatást.

Hogy az érintkezés úgy a belföldi, mint a külföldi diáksággal minél intenzívebb legyen, megnyílt Budapesten a központi iroda és az utazó titkár mellé egy segédtitkár is rendeltetett a megszorodott munka végzésére. Az első négy év elmúltja után és az új diáknemzedék küszöbén a szövetség a magyar diákság, legfőképpen pedig a főiskolai — különösen a *theologus* — ifjúság evangélizálását tűzte ki célul. Hogy sikerülni fog-e ez a következő négy évben, azt a jövő fogja megmutatni. Isten segédelmével bizonyára sikerülni fog.

Végül a kegyes adományozók névsorát, az adományok összegét és a magyar evangéliumi keresztyén diákszövetség 1910-11-ik évi zárószámadását közli a jelentés, mely, sajnos, 1667-15 korona pénztári hiányt mutat ki.

Demeter Gyula,
debreczeni ref. segéd lelkész.

IRODALOM.

Papi Dolgozatok. Irta: Jánosi Zoltán. VI. kötet. (Ára kötve hat korona.) Jánosi Zoltán most megjelent dolgozatainak VI. kötete alkalmi beszédeket foglal magában, épen úgy, mint az V. kötet. A beszédek legnagyobb része idegen szerzők után van átdolgozva. Ezek a szerzők, mint a jól ismert Gerock, továbbá Domansky, Pasche, Bauer, Hofacker, Rebenburg bőséges táplálékot szolgáltatnak kiváló beszédeikkel annak az izzó temperamentumnak, amely Jánosi Zoltánban lobog. Azonban ő külföldi szerzők beszédeit teljesen átídomítja a saját képére és egyéniségének megfelelőleg úgy, hogy azok az eredetiek hatását gyakorolják reánk. Nem érezzük rajtuk az idegenszerűséget, de annál inkább a Jánosi gondolkozásmódját és a magasra csapongó heves érzéseit. Szociálizmusa, melyet ő a templomi szó-

széken predikál, majdnem mindenik beszédéből ki-
tűnik. A beszédek Jánosit jellemző nagy tudással,
képzettséggel és bámulatos olvasottsággal megírt
művek. Egyik-másik, mint pl. „A szabadság nagy
lépése“ című, melyet a debreceni főiskolai oratórium
1849-iki emléktáblájának leleplezésekor mondott,
inkább értekezések, mint szónoki beszédek. Meglep
és bámulatba ejt bennünket a sok idézet, a világ-
irodalom minden fajú termékeiből s mutatja, hogy
a szerző széleskörű olvasottsággal rendelkezik. Az
idézetekben szinte túlságba is megy.

A kötetben 18 beszéd van, amelyek adventiek,
ó-évi és újévi, vasárnapiak, téliek, bűnbánatiak, már-
cius 15-iek, aratásiak, szüretiek. Van egy refor-
máció emlékünnepi s egy Kálvineum-ünnepi beszéd
s végül egy beszéd, melyet a szerző a magyar keresz-
tyénség 900 éves jubileumakor írt és mondott el.
Jegyzetben azt mondja a szerző, hogy ezek a külö-
nösebb alkalmi beszédek az alkalmi vonatkozások
elhagyásával bármikor használhatók. A beszédek
mindegyikéhez elő- és utó-imádságot is csatolt a
szerző. A kötet nyolcad-rétben 250 lap terjedelmű.
Külső kiállítása csinos, nyomása tiszta. Általán a
megszokott ízléses külalak látható ennél a kötetnél
is, amelyet a Hegedüs és Sándor debreceni könyv-
kiadó cég adott ki Dávidházy Kálmán jónévű
könyvkötő kötésében. Ajánljuk olvasóink figyel-
mébe. (is)

Felhívás. „Az áhitat szárnyain“ címmel egy
vallásos irányú műdal-füzetet (2 nyom. ívnyi ter-
jedelemben) adok ki április hó végével, mely 5 külön-
álló dalt foglal magában, ellátva mindenik dal elő-
s utójátékkal, harmonikus (orgona) kísérettel. E
művemet előfizetés útján óhajtom megjelentetni
s az erről szóló Előfizetési felhívás-t széjjel is kül-
döttem az illetékes tényezőknek. Felhívom tehát
úgy a Nagytiszteletű urak, mint az org. kántor
urak szíves figyelmét annyival is inkább, mivel
a most sok helyütt szokásba vett prot. estélyek,
egyházi hangversenyek tartásánál e nemben egy-
házi zeneirodalmunk szegénysége folytán művem
részint úttörő, részint hézagpótló leend. Kérem
b. pártfogásukat s szándékukat még e hó 25. előtt
bejelenteni, hogy így a kellő számú példányok ki-
nyomatásáról idejében gondoskodhassam. Előjegy-
zési ár: 3 kor., mely később 5 kor. leend s csakis
nálam lesz kapható. Hódmezővásárhely, *Ivánka Zol-
tán*, főgim. ének- és zenetanár.

KÜLÖNFÉLÉK.

Főiskolai ünnepélyek. Ezen a héten két rend-
beli ünnepélyt tartottak a mi fiaink. Március 5-én
a híres főiskolai kántus kegyeletes évfordulati ün-
nepélyt rendezett, nagy alapítói, ú. m. Nagy József,

Vecsey—Bruckner, Kövesdy János, Magyar—Kegyes
Kádár, Fráter, Sipos, Stahl, Tóth, Szabó—Buda-
házy és Hegyi emlékére. A műsor javarészét a kán-
tus énekszámái foglalták el; megnyitó beszédet
Csiky Lajos felügyelő tanár mondott; az ifjúság
köréből Németh Károly, Oláh Károly és Borús Lajos
szerepeltek szavalattal és felolvasással. Tudósításunk
azonban nagy-hiányos lenne, ha meg nem emlékez-
nénk Mácsay Sándor énektanáról, kinek nagy zene-
tudása s finom ízlése ott csillog az egész ünnepély
felett. Március 6-án pedig a Hittanszaki Önképző
Társulat tartott (jó későn!) egy protestáns estélyt,
melynek központját dr. Baltazár Dezső püspök
beszéde képezte. Örömmel adunk hirt püspökünk-
nek az ifjúság körében való emez első megjelenésé-
ről s arról a meleg szeretetről, mellyel őt az ifjúság,
meg a nagyközönség is fogadta. A műsor többi szá-
mai is kedvesek, szépek voltak. Nagy István szénior
megnyitót mondott, Hajdu Ilonka kedvesen sza-
vált; majd két művész-tanár, Haják Károly és
Grósz Ernő zeneszáma váltott ki nagy tetszést.
Németh Károly th. szavalata, kántusének és végül
közének tették még kerek egészzé a sikerült progr-
mot. Ezek a mi fiaink, kikben szívünk örül!

Új egyetemi magántanár. Dr. Csiky Kálmán sá-
rospataki jogtanárt az egyházjogból a budapesti
tudományegyetem jogikara magántanárra habili-
tálta. Szakértekezlete ez volt: „Az egyház elmé-
lete és jogi lényege“. Az új magántanár néhai dr.
Csiky Kálmán műegyetemi tanár fia és Gönczy Pál
unokája.

Kolozsvár átalakulása. A kolozsvári református
egyház, mint „Egyházi Ertesítő“-jük jelzi, nagy át-
alakulás előtt áll. A paróchialis köröket már
régebben megalkották; mostan pedig külön egyház-
községek s így törvény szerinti önálló egyház-
megyévé szervezkedik Kolozsvár. Ez intézkedések-
kel kapcsolatosan új segédlelkészi állásokat szer-
veznek, a legációkat pedig beszüntetik. Úgy a bel-
városi, mint az alsóvárosi templomban új orgona
készül. A belső templomot a műemlékek országos
bizottsága restauráltatja. A Mátyás király-téren
levő egyházi telken jövőre bérházat emeltet az egy-
ház. Végül az iskolákban, egyelőre próbaképen, el-
rendelték a délelőtti, illetve egyhuzamban való
tanítást.

A halotthamvasztás kérdése ismét felszínre ke-
rült. A főváros tanácsa ugyanis tervet fogadott el
egy halotthamvasztó kemence létesítésére vonat-
kozólag. Így aztán sok szó esik a lapokban pro et
contra a halotthamvasztásról. Érdekes megemli-
teni, hogy Prohászka püspök barátja az ügynek; a
Sárospataki Lapok pedig vezércikkben mennydörög
a halotthamvasztás ellen. Historiai hűség kedvé-
ért megemlítjük, hogy Debreczen polgármestere is
felvette programjába a halotthamvasztó létesítését,
és csodák csodája, a vaskalapos, maradi, orthodox
és miegyébnek gúnyolt debreceni kálvinisták meg-
nyugvással veszik és várják ezt az újítást is.

Nyiregyháza és Hajdudorog már-már hajbakapnak azon, hogy hol legyen az új görög katolikus püspökség székhelye. Odafenn pedig mosolyogva nézik ezt a tülekedést s várják, meddig licitál egymásra a két jó magyar város. Mottó: ki ad többet érte...

Kálvin-Szövetség Pápan. A pápai református egyház szépen kifejlett egyházi életét február hó 25-én a Kálvin-Szövetség megalakításával még inkább igyekezett megerősíteni. Ünnepi fénybe öltözött ez alkalomból Pápa lelkes református társadalma. Az ünnepély délelőtt a templomban kezdődött, hol Varga Antal budapesti hitoktató prédikált s megható módon fejtette ki a magyar református társadalom szervezkedésének szükségességét. Az istentisztelet végeztével a főiskola tornacsarnokába vonult a fényes templomi közönség, ahol Kiss József pápai esperes lelkész üdvözlő szavainak elhangzása után Bernát István, a Kálvin-Szövetség ügyv. alelnöke mélyreszántó előadásában vázolta a vallásnak súlyos befolyását a világ közgazdasági életére. Statisztikai adatokkal illusztrálta a világ egészséges szellemi és anyagi életének összefüggését s a széles látkörre valló fejtegetésével mély benyomást gyakorolt a közönségre. Utána Pálóczi Horváth Zoltán dr. a Kálvin-Szövetség agilis ügyv. titkára juttatta kifejezésre a Kálvin-Szövetségnek eddig kifejtett működését és célját s különösen a genfi ünnepeken való részvétel hatásaira és a presbyteri világszövetség múlt évi gyűlésére mutatott rá, mint nevezetes eredményekre. Előadása után megalakult a *Pápai Kálvin-Szövetség*, melynek elnöke egyhangúlag Németh István egyh.-ker. főjegyző, titkára Csizmadia Lajos theol. akad. tanár lett. Választmányi tagokul dr. Antal Géza orsz. képviselőt, Kiss Ernőt, Győry Gyulát, Csokonay Dénest, Nemes Jánost, Gyenese Jánost, Kovács Sándort, Giczi Gábort, Kiss Zsigmondot választották meg. Az így megalakult Kálvin-Szövetség aznap délután 4 órakor rendezte első szociális összejövetelét. Dr. Pálóczi Horváth Zoltán történeti alapokon ismertette a református egyház helmissziói és szociális munkásságát s fejtette ki az egyházi élet emelésének módját s az egységes kálvinista közszellem létesítésének szükségét. A minden ízében kálvinista és keresztyén szellemű előadást lelkes tetszéssel fogadta a közönség. Utána Varga Antal budapesti hitoktató szavallta Maday Gyulának „Jób” című magasröptű vallásos költeményét. Majd dr. Lakos Béla főgymn. tanát arról értekezett, hogy a Kálvin-féle egyház alkotmány miféle befolyással volt az államok alkotmányának a kifejlődésére, végül Kurucz Gyula papnövendék kurucz-nótákat énekelt. Végül még Varga Antal tartott egy rövid bibliamagyarozatot s az ő áldás-kívánása után beveződött ez a Pápa életében mindenesetre jelentőségeltjes nap.

John Dávidson a vasárnapi iskolák világ-szövetségének titkára az elmúlt év őszén, kevéssel a presbyteri világszövetség küldötteiné látogatása után, körutazást tett hazánkban s többek között ellátogatott ide, Debreczenbe is. Most utazásairól egy vaskos füzetben számol be s ebben szeretettel emlékezik meg a debreceni időzéséről s arról a híres fogadtatásról, melyben a debreceni tanítóság és tanuló ifjúság részesítette s előadásait meghallgatta. Füzeté-

ben meghívás és prospektus is van a vasárnapi iskolák világszövetségének Zürichben, 1913 július 8-15-ig tartandó kongresszusára.

Meghívás. A mezőtelegdi egyház megüresedett lelkészi állás betöltésénél a hívek bizalma Gyenge János bélzerindi lelkész társunk felé fordult, kinek meghívását elhatározták. Gratulálunk!

Egy kis misszió Debreczenben. Megyeresy Béla a keresztyén ifj. egyetek országos utazó titkára e héten több napig Debreczenben tartózkodott s itt kedves missziót teljesített. Elsőben is március 3-án prédikált a Kossuth-utcai templomban, az ifjúság neveléséről és lelki gondozásáról; majd aznap délután meglátogatta a két vasárnapi iskolát s az egyikben a jelenlevő theológusok részére mintatanítást tartott. Majd vasárnap este részt vett a waggongyári vallásos estélyen, ahol bibliát magyarozott. Az ilyen missziói látogatások tapasztalat szerint igen jó hatással vannak különösen így városhelyen a hitélet élénkítésére. A hívek a napilapok útján előre értesülnek a vendég-szónoklatról s nagy számmal keresik fel a templomot, rendszeren olyanok is, akik máskor alig jönnek el. Érdekesnek tartjuk megjegyezni, hogy az ilyen vendég-szónoklatok eszméjénél nálunk legelőször néh. b. e. Gergely Antal vetette fel s kezdte meg. Most két éve prédikált először, mint vendég a kistemplomi 11 órás Istentiszteleten. Ez a szereplése örökre felejthetetlen marad a debreczeniek előtt. Ő utána többben folytatták ezt a missziót; így dr. Kovács I. István szatmári, Soltész Elemér nagybányai, Uray Sándor debreceni lelkészek, újabban Megyeresy Béla váltogatták egymást az illetők szószékein. Örömmel adunk hírt most is és ezután is ezekről a missziói mozgalmakról. Vajha lapunkban egész külön rovatot nyithatnánk ennek az ügynek! Isten segédelmével reméljük, hogy ennek is eljő az ideje már nem soká.

„Gergely Antal-alapítvány.” Kiss Ferenc a kálvineum agilis elnöke felhívást tett közzé a Lelkesegyesület legközelebbi számában, melyben felhívja az ifjan elhunyt nagy szónok ismerőseit s tisztelőit, hogy az ő emlékét megörökítő Kálvineum-alapítványra gyűjtést rendezzenek. Az eszmét szeretettel tesszük magunkévá s ajánljuk mi is olvasóink buzgó áldozatkészségébe.

Elveszített örökség. A dunántúli ág. ev. kerület 25 évvel ezelőtt Simonyák Antaltól egy nagy örökséget kapott. Most a szombathelyi bíróság forma-hiba miatt a végrendeletet megsemmisítette s az örökséget az oldalági rokonságnak rendelte. A kerület vesztesége 178 ezer korona.

A nagy statisztika. A múlt iskolai évben legnépesebb főgimnáziumaink voltak: Pápa (650 növendékkel), Debrecen (647 növ.), Budapest (611 növ.), Marosvásárhely (457 növ.), Sárospatak (454 növ.) Legkisebb volt a népesség Gyöngyösön és Kunszentmiklóson (94-94 növ.) Legtöbben buktak Karczagon és Miskolcon (30%), legkevésbben Debreczenben (9.9%).

A felsőszabolcsi református egyházmegye lelkészegyesülete március 6-án, maga az egyházmegye pedig március 27-én tartja tavaszi gyűlését Kisvárdán.

Halálozás. Fájdalmas érzülettel vettük és közöljük a gyászos értesítést *Elekes Ferenc* nyugalmazott mezőtúri főgimnáziumi tanár haláláról, aki folyó hó 7. napján, 62 éves korában fejezte be munkás életét. A boldogult főiskolánknak volt kiváló növendéke s azután pár évig a hajdúszoboszlói, majd a mezőtúri gimnáziumnak lett törhetlen vasszorgalmú s nagy eredménnyel munkálkodó tanára. Óvatos, megfontolt beszédével és ténykedéseivel barátai körében „az öreg“ díszelnevezést korán kiérdemelte. A jó öreg férfiú áldott emlékezete fennmarad mindazok előtt, akik őt mint barátai, tanítványai ismerlék, egyszerű, egyenes modoráért, puritán jelleméért szerették, becsülték, tisztelték.

Az egyetemes tanügyi bizottság a f. évi április 24-iki konventi gyűlést megelőzőleg március hó 26—27-én ülést tart Budapesten.

A mezőtúri hívek gyűjtést indítottak Gergely Antal síremlékére. Adományokat bárkitől szívesen fogadnak.

A prot. irodalmi társaság március 10-én este 6 órakor Budapesten, a Kálvin-téri templomban irodalmi estélyt rendez. Előimát mond Petri Elek; az irodalmi evangelizációról, előadást tart dr. Szóts Farkas; utóimát mond Kaczián János budapesti ev. esperes. A műsor többi 7 pontját ének- és zenszámok töltik be.

Örömhír Dunántúlról. A dunántúli prot. lapból olvassuk, hogy az alistáli református gyülekezetben mily megkapó szép sikerre vezetett az ifjúsági keresztyén egyesületek országos titkáranak, Megyeresy Bélának a látogatása. A lelkész buzgósággal összegyűjtötte az ifjakat az iskolába, hol a titkár részletesen ismertette velök a keresztyén ifjúsági egyesületek céljait s lelkesítő felhívására azonnal megalkották a keresztyén ifjúsági egyesületet. Mindjárt aznap komoly munkához kezdettek: bibliatanulmányozó kört alakítottak, hol olvassák s magyarázzák az Isten igéjét. Az egyetemes hatása máris meglátszik a község ifjúságának a magaviseletén s a templomi Istentiszteleteken való öntudatos részvételben. Vajha minél több helyről közölhetnénk hasonló örömhírt!

Halálozás. Udvarhelyi Károly dobozi református tanító élete 38-ik évében elhunyt. A B. F. R. A.

Panyolai levél. Megemlékeztünk volt múltkori számunkban arról a rettenetes Istenítéletéről, amely Szatmár megye egy részét sújtotta. Legtöbbet szenvedett az árvízveszedelemben Panyola magyar református népe; erről azt is megírtuk volt, hogy ifjú lelképásztorunk mily hősiiesen viselkedett a veszedelemben. Most levelet kaptunk Panyoláról, melyből im közöljük szószerint a következő részletet:

„Kedves Barátom! Nem vagyok abban az állapotban még mindig, hogy megemlékezésedre illő választ tudnék adni. Ne csodálkozz rajta, hiszen még most sem vagyok teljesen a magamé. Minden időmet és erőmet lekötöti a mi nagy nyomorúságunk s a teendőknél az a sokasága, mely ebből kifolyólag szakadt rám. Szomorú dicsőség, nem, kötelesség volt

az én osztályrészem. Mint a költő mondja: „Legnagyobb cél pedig itt e földi létben: ember lenni mindig, minden körülményben!“ A kötelesség teljesítéséért nem illet dicséret! S ha mégis elismerésre talál az önzetlen, odaadó munka, megerősítője, felüdítője az a munkában, mondhatom, agyongyöngyölt testnek s a test fáradtsága miatt meglankadt léleknek. Mert bizony, hidd el, éppen csak hogy vagyok s hogy miféle nyomorúság fog emlékeztetni e különben is örökre emlékezetes rajtunk átzigott ítéletre, magam se tudom, de alig hiszem, hogy ne maradjon nálam emlékeztetője. Velünk az Isten! Szíves köszöntéssel vagyok Panyolán, 1912 március 4-én, szerető barátod *Szarka Boldizsár*, református lelkész.

Rövid hírek. Rómában a pápa új bibliai intézetet alapított, melynek célja a Vulgata új kiadása és tudományos magyarázása. — Jókai Mór hagyatékát a kultuszminiszter, évi 7200 kor. járadékért megvette az özyegyedtől. — A belügyminiszter elrendelte, hogy anyakönyvi kivonatokat s általában közokiratokat csakis kézírással szabad megírni. — A budapesti református ifjúsági egyesület folyó év május hó 1-én 17 személyre berendezett munkásokotthonát nyit meg, missziója szolgálatában. — A feketehegyi fürdőtelepen (Igló mellett) ez évben protestáns templom épül. — Ez év szeptember 9—11. napjain Bécsben a trónörökös védnöksége alatt „nemzetközi keresztyén nevelésügyi kongresszus“ lesz. — A dunamelléki református egyházmegyében pályázat alatt állanak az öcsényi és főthi lelkészi állások. — Legújabb irodalmi szenzáció a teljes Talmud magyar nyelven. Ezért a kiadásért nagyon haragusznak a zsidók. — Nagyváradon mozgalom indult meg aziránt, hogy a város elnyerje az új műegyetemet. — Krakóban a diákok nyílt tiltakozást rendeztek a klerikális kongregációk ellen; aki nem kongregista, megbuktatják. — Szatmáron az újonnan építendő kültekli református templom javára húsvét másodnapján nagy ünnepeket rendeznek. — Az Orle. március 27-iki választmányi gyűlése programjába felvette a néplap ügyét is. — Hajdúszoboszlón az egyháznak „református egyh. végrehajtói állása“ van. (Különös intézmény s még különösebb név.) — Csorváson egy idősebb tanítónó ellen fegyelmi folyik, mert izgat a házasság és családi élet ellen. — A felsőszabolcsi református egyházmegye folyó évi tavaszi közgyűlését március 27-ikén fogja megtartani, Kisvárdán.

Orgona megrendelés. Karakószörcsök (Veszprém megye) ev. egyház a temploma részére szükséges orgona készítésével, a számos pályázó közül Országh Sándor és fia rákospalotai (Budapest mellett) orgona- és harmóniumgyáros céget bízta meg.

Pályázat. A Szilágyi (Andaházy) Mihály intézetében a jövő iskolai évre 1 hely megüresedik. Az illetékes rokonok március hó 21-ig küldhetik lőt. dr. Baltazár Dezső püspök úrhoz címezve kérvényeiket. Bővebb felvilágosítást ad Sinka Sándor főgymn. tanár ez idő szerinti gondnok.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA.

Szerkesztő helyettes: URAY SÁNDOR.

Pályázat.

a beregi református egyházmegyéhez tartozó tiszavídi református rendes lelkészi állásra.

Jövedelem (konventi értékelés szerint):

1. Lakás belsőséggel.
2. Késpénz kongruával, stólán kívül 1833 korona 27 fillér.
3. 23 kat. hold 988 négyszögöl szántó föld és temető-fű használata 388 korona.

A szántó föld adójának fele részét lelkész fizeti.

Köteles a megválasztandó lelkész az elődje által beigazolt befektetések aránylagos értékét egyházmegyei szabályzat értelmében visszatéríteni.

A megválasztott lelkész állását folyó évi július hó 1. (első) napján tartozik elfoglalni.

A törvényszerűleg felszerelt pályázati kérvények folyó évi március hó 26. (huszonhat) napjáig Sütő Kálmán espereshez Munkács (Postahely, Bereg megye) küldendő.

Kelt Debrecen, 1912 február 29.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Pályázat.

A bihardíószegi református egyház pályázatot hirdet a lemondás folytán megüresedett I. osztályú fiúiskolai tanítói állásra. Javadalom: 1000 korona, amelyből 800 korona állami kiegészítés, 200 korona pedig az egyház pénztárából fizettetik ki havi előleges részletekben. A késpénz fizetésen kívül tisztességes lakást kerttel együtt kap a tanító.

A pályázati kérvények alóírott iskolaszéki elnökhöz küldendők folyó évi március 20-ig. A megválasztott tanító állását folyó év április 1-én tartozik elfoglalni.

Bihardiószeg, 1912 február 26.

Dr. Veress István,
református lelkész,
isk.-széki elnök.

Pályázat

A debreceni főiskola bölcsészeti szakán akadémiai tanári állásra pályázat hirdettetik.

A megválasztandó tanár a középiskolai tanárképzés követelményeinek megfelelő előadásokat köteles tartani a következő tudományok köréből: *Rendszeres német nyelvészet és irodalomtörténet.*

Mindezen tantárgyak előadásában heti 10 óránál többre nem kötelezhető.

A pályázók minősítését illetőleg megkívánlatik az egyetemi magántanári képesítés a fentebbi tárgykörök valamelyikéből; amennyiben ez a megválasztottnál hiányzanék, annak utólagos megszerzése a megválasztástól számított négy éven belül feltétlenül kötelező.

Magántanári képesítés birtokában nem levő pályázók közül csak olyanok kérvénye vétetik figyelembe, kik szakbeli doktorok. Az 1904. évi XXVII. t.-c. 109. §-a értelmében alkalmazhatók olyan egyének is, akiknek az említett minősítések hiányzik ugyan, de tudományos irodalmi munkásságuk által tudományterületekben való képzettségüknek kiváló bizonyítékát adták.

A megválasztott tanár az 1894. évi XXVII. t.-c.-ben szervezett országos tanári nyugdíjintézet jogosított és kötelezett tagja.

Javadalmazása: rendes tanári fizetés évenként 4800 korona, mely öt év után 5400, tíz év után 6000 koronára emelkedik; lakáspénz egyenlő a mindenkori törzsfizetés $\frac{1}{4}$ részével; ötödéves korpótlék 400 korona, melynek összege azonban 2000 koronánál többre nem terjedhet.

Míg a megválasztott tanár meg nem szerzi az egyetemi magántanári képesítést, javadalma 4000 korona alapfizetés, 800 korona lánkbér és öt ízben 200–200 korona korpótlék lesz.

A közvetlenül megelőzőleg rendes tanári minőségben közép- vagy főiskolánál eltöltött szolgálati idő a korpótlék, a főiskolánál eltöltött idő azonkívül fokozat szempontjából is beszámíttatik; a nyugdíjra vonatkozólag az 1894. évi 27. t.-c. rendelkezései az irányadók.

A nevezett tanári állásra csak református vallású egyének pályázhatnak.

A pályázati kérvények közhivatalban levők által felettes hatóságuk útján, mások által közvetlenül (kellőleg felszerelve, életrajzi vázlattal, hatósági orvosi bizonyítvánnyal, az irodalmi működést is feltüntető mellékletekkel ellátva) hivatalomba 1912. évi április hó 1. napjáig nyújtandók be.

A megválasztott tanár székét 1912. évi szeptember hó 1-én köteles elfoglalni; szakmájából vett székfoglaló értekezést később meghatározandó időben tart.

Debrecen, 1912 március 1-én.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Pályázat.

Tiszántúli református egyházkerületünk 19—1909. sz. végzése alapján pályázatot hirdetek a budapesti országos protestáns árvaegyletnél kerületünk által létesített egy alapítványi helyre.

Pályázhatnak olyan református vallású, magyar honos, teljesen vagyontalan, törvényes születésű, testileg, lelkileg ép és egészséges lelkész-gyermekek, fiúk és lányok egyaránt, a 6. életévtől a 10-ikig s csak kivételesen a 12-ik évig, akiknek atyjok a tiszántúli egyházkerületben szolgált, akik apátlanok, anyátlanok, vagy akiknek anyjuk él, de apjuk meghalt, mindkét esetben elsősorban azok, akiknek legtöbb, keresetre még képtelen testvérök van.

A kérvény mellékletei: 1. a szülők vallását, polgári állását és elhalálozását igazoló anyakönyvi kivonatok;

2. az árva keresztlevele és védhímlőoltási bizonyítványa;

3. szegénységi bizonyítvány, mely a lelkéssel is hitelesítendő;

4. az árva testvéreinek számát, korát és ellátásuk módját igazoló okmányok és

5. iskolai bizonyítvány tanköteles pályázóknál.

E pályázati hirdetést fenti ker. végzés alapján azzal küldöm meg a nagytiszteletű Esperes urakhoz, hogy azt a lelkészársak között azzal méltóztassék körözni, hogy azt a netalán egyházközségük területén levő özv. lelkésznek figyelmébe ajánlják s hívják fel őket, hogy kellőleg felszerelt kérvényeiket az esperesek útján hozzám legkésőbb f. évi április 15-ig küldjék be.

Atyafiságos szeretettel

Debrecen, 1912 február 18.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Pilseni Sörház

Sternád Ferenc

Debrecen, Piac-utca, Kossuth-u. sarkán.

Debreceni Első Takarékpénztár palotájában.

Modernül berendezett pince

Étterem és söröcsarnok.

Vidékiek találkozó helye.

Kitünő magyar és francia konyha.

Tisztán kezelt italok.

Valódi pilseni sör.

Figyelmes, pontos és előzékeny kiszolgálás.
Előre megrendelt társas ebéd és vacsora mérsékelt áron.

TELEFON 958.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangú könyvkötészete és diszműves üzlete
DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Feljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más *Egyházi műveket* tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és *gyári áron*.

**Anyakönyveket, tartós jó kötésben.
Szent Bibliát és emléklapokat
különleges diszkötésben jubileumokra.**

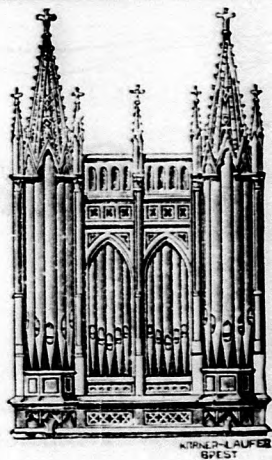
Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas.

Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szöszéken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskoikák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számos e szakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz, — mint *Diszablák, Emléklap* és *aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes stylusban levéltári okmánytartók.*

Csak első
díjakkal
kitüntetve.

A pécsi
országos
kiállításon
állami
aranyérem-
mel kitün-
tetve.

Alapított
1907-ben.

Alapított
1897-ben.

Angester József és Fia Pécs.

Orgona- és harmoniumgyár

A budapesti bazilika nagy orgonájának építője. Ajánlja kitünő hang- és erős szerkezetű légnyomatu és elektromos berendezésű

Orgonáikat

a legjutányosabb árak mellett, művészi kivitelben. — Raktáron kitünő hangu

HARMONIUMOK minden nagyságban

Elektromos fújtató készülékek.

Arjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

Hegedüs és Sándor

protestáns irodalmi
könyvkiadóhivatalában
Debreczenben

ujabban megjelentek:

	Ara fizve	kötte
Barosa János , Gyászdalok ref. ének- vezérek használatára	K 2—	
Debreczeni Lelkészítár . IX. kötet .		K 10—
Eröss Lajos dr. , Református hit- tudomány (Dogmatika).	K 4—	K 6—
Jánosi Zoltán , Papi dolgozatok VI. k.		K 6—
Lukácsy Imre , Egyházi beszédek .	K 4—	
Mitrovics Gyula , Összegyűjtött Papi dolgozatok VI. kötet		K 7—
Peti Lőrincz , Egyházi beszédek II.	K 4—	K 6—
" " " " III.	K 4—	K 6—
" " " " IV.	K 4—	K 6—
Renan Ernő , Az evangéliumok és második keresztyén nemzedék . .		K 9—
Renan Ernő , Az antikrisztus		K 9—
" " Szent Pál. a keresz- tyénség eredetének története . . .		K 9—

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és vasharanglábgyár
Temesvár, Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangesoportok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelme- sebb és mélyebb han-

gok, mint régi modoruk. Ily szerkezetű 327 kgros harang hangban egyenlő 461 kgros régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákat, régi harangok lyet nekkel való újra szerelését és vertvas-harang állványoka-
Költsépvetések és képes árlapok díjmentesen szolgál-
hatnak - Az 1896 orsz. kiállításon milleniumi nagy
éremmel kitüntetve.

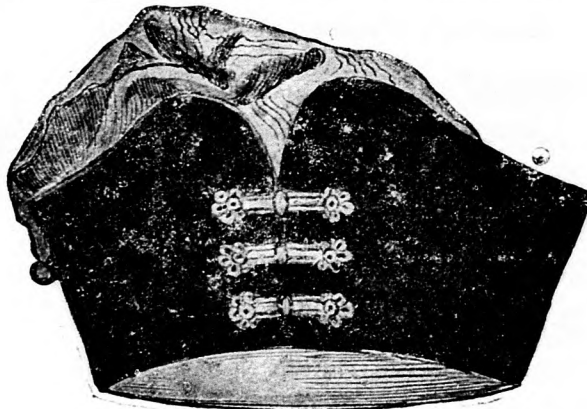
Szántó József

papi- uri és egyenruhakészítő

H ó d m e z ő v á s á r h e l y

10 korona darabja. Ha legalább annyi áldozatot hoz a lelkészi kar minden tagja, hogy az egyenruhából a süveget viseli, már az is nagy lépés lesz az ORLE. által általános viselésre ajánlott egyenruha eszméhez.

A magyar ref. lelkészi-kar új süvege.

**Papi-ruha árjegyzéket
bérmentve küldök!**

Teljes
tisztelettel

Szántó József

papi uri és
egyenruha
o szabó. o